

Nemusíme se bát, že by Charita byla bez práce

Slavnostní řeč k oslavám 20. výročí založení DCH Litoměřice, kostel Všech svatých, Litoměřice, 23. září 2011, 11.00 hodin

Vážení přátelé, milí hosté,

sešli jsme se při této slavnostní příležitosti, abychom poděkovali Pánu Bohu za 20 let činnosti charity v litoměřické diecézi. Chceme také slavit a radovat se.

Pokud ode mě čekáte nějaké vědecké pojednání, asi vás zklamám. Na to, abych zhodnotil dvacetileté působení charity v litoměřické diecézi, se naprosto necítím kompetentní. Jednak moje paměť vztahující se k tomuto tématu je v plenkách, dva a půl roku mé služby nic neznamenají, a potom jsem přesvědčen, že vynášení nějakých soudů předpokládá hluboké studium, ke kterému jsem neměl ani čas ani síly, ani možnosti dostat se k potřebným informacím.

S čím bych se rád podělil, je můj vztah k charitě a mé chápání charitního díla v církvi.

Od malička jsem byl rodiči a rodinou veden, abych se uměl zříci toho, co bylo moje a rozdělit se s druhými. Ale nikdy jsem moc s charitou nepřišel do styku. Jako dítě a dospívající člověk jsem pod pojmem charita chápal obchod se všemožnými zajímavými věcmi, kde se daly koupit svaté obrázky, svíčky nebo nějaká ta knížka s náboženskou tematikou. Taková byla realita charity v době minulého režimu. Organizace zvaná Česká katolická charita zaštiťovala legální činnost církve mimo kostel.

Tak jak jsem dospíval, umírala totalita v naší zemi. A tak k mému dospívání patří účast na adoracích v kostele Nejsvětějšího Salvátora u Karlova mostu, organizovaných blahé paměti P. Miroslavem Vágnerem. Viděl jsem první řeholníky v hábitech – byli to dominikáni – do mé rodné farnosti chodil P. Jan Rajlich a profesor Rajmund Tretera. Občas v kostele mezi lidmi postával P. Miloslav Vlk, pozdější kardinál. I můj pan farář se „vybarvil“ – najednou se z něj vyklubal emauzský benediktin. A v této době se objevovaly první zárodky novodobé charitní činnosti církve u nás, totiž „výbory křesťanské pomoci“. Ty byly zakládány na popud pražského arcibiskupa, kardinála Františka Tomáška v roce 1988 jako reakce na zemětřesení v Arménii, jedné zemi

sovětského impéria. Impulzem k jejich zakládání bylo Desetiletí duchovní obnovy, vyhlášené kardinálem Tomáškem 29. listopadu 1987.

Byly to doby obrovského rozmachu, entuziasmu a kreditu církve. Do- volím si vyslovit domněnku, že podstatným prvkem emancipace církve a jejího úspěšného vyvázání se z područí komunistického státu byla právě charita. Osoba svaté Anežky, tolik spojená s pokojnou „sametovou“ revolucí, ta, které je připisován obrat osudu naší země k lepšímu, je totiž podstatně spojena s charitním dílem v církvi.

Okamžik Anežčina svatořečení se stal prakticky okamžikem svobody církve u nás, byl momentem svatořečení ženy, která žila milosrden- stvím a účinnou láskou. V roce jí zasvěceném a pod její ochranu svě- řeném se církev, zatlačená pouze do kostelů a sakristií, vymanila z velké míry díky obnově charitního díla z tohoto sevření a prostou nabídkou pomoci bližnímu ukázala, že křesťanství tu není k „uspoko- jování náboženských potřeb“, ale jako živá síla ve společnosti. Myslím si, že by si tento fakt zasloužil podrobnějšího a hlubšího zpra- cování.

Další moje setkání s charitou se odehrávala díky člověku, který má velkou zásluhu na tom, že jsem knězem. Byl to muž jménem Josef Elis, na počátku 90. let zástupce ředitele Arcidiecézní charity Praha. Znal jsem se s ním a jeho rodinou od dětství. Vzbudil ve mě zájem o víru, především tím, že měl doma velkou knihovnu a mohl jsem si od něj leccos půjčit a přečíst. V jeho bytě se odehrávala setkání, která obsahovala také povídání a diskusi o záležitostech víry. Tam jsem získal křesťanský pohled na svět. A nebyla to jen teorie. Jezdívají jsme na fary ke kněžím, kterým jsme pomáhali, jak bylo třeba. Prak- tická pomoc se stala součástí mého dospívání. Že tento člověk po převratu začal pracovat v charitě, bylo přirozeným vyústěním jeho životního směřování. Jeho život však přetrnula tragická událost – za- hynul při dopravní nehodě.

Další moje setkání s charitou je poněkud bizarní. Ředitele Arcidiecéz- ní charity Ing. Jaroslava Němce jsem poznal totiž v okamžiku, kdy mi spadly klíče do kanálu. V Praze naproti Charitě byl a asi ještě je ob- chod s mobilními telefony. Zastavil jsem v té ulici, abych si koupil svůj první mobil. Když jsem zamykal auto, vypadly mi klíče z ruky a spadly do kanálu. Bezradně jsem postával u auta a přemýšlel, co udě- lám. A v tom kolem mě prošel pán se šedivou hlavou, zeptal se mě, jak by mi mohl pomoci, něco poradil a dal mi svou vizitku. Klíče se mi za

pomoci jednoho člověka nakonec podařilo z kanálu vytáhnout. Ale přiznám se, že mi tehdy v té situaci nejvíce pomohlo, že si mě někdo všiml, a dokonce na sebe dal kontakt.

V roce 2004 jsem se nakonec v Charitě octl. Na popeleční středu, 25. února 2004 mě pan kardinál Miloslav Vlk jmenoval prezidentem Arcidiecézní charity Praha. Zpočátku moje činnost v Charitě nebyla vůbec charitní. Šlo především o to, aby pan kardinál našel k Charitě cestu a měl v ní důvěru. Myslím, že se to podařilo. Moje práce spočívala v překonávání předsudků. Stavěl jsem především na tom, že ředitel arcidiecézní charity musí mít plnou důvěru jak u svého biskupa, tak v diecézi obecně. Později se k tomu přidala pomoc v rozvojových projektech charity. I zde šlo především o vysvětlování a překonávání předsudků, především vůči projektu Adopce na dálku, kterému mnozí měli za zlé mnohé. Jsem přesvědčen, že neoprávněně.

Charita mi v té době dala mnoho. Dostal jsem se osmkrát do Ugandy, jednou do Indie. Viděl jsem svět a církve v něm, chudobu, poznal jsem cenu života, zdraví a hodnotu chleba. Díky charitě jsem se naučil anglicky. Především jsem však v charitě poznal mnoho skvělých lidí, pro které je křesťanská pomoc druhým opravdu posláním. Charita se pro mě stala cennou a nedílnou součástí života církve a také mého osobního života.

S touto výbavou jsem se 1. ledna 2009 octl v litoměřické diecézi jako generální vikář.

Poté, co jsem poznal lépe faktický stav charitního díla v naší diecézi, začali jsme podnikat první kroky. Charita byla v té době rozhádaná, autorita ředitelky byla zpochybňována. Před příchodem biskupa Jana Baxanta byly totiž změněny stanovы Diecézní charity. Těžko říci, zdali z nepochopení nebo s úmyslem, ale uvedení těchto stanov by bylo bývalo vedlo k vážné destrukci systému charitního díla v litoměřické diecézi.

Prvním systémovým krokem byla tedy změna stanov. Při tvorbě jejich nového znění jsem využil své zkušenosti a poznání různých modelů řízení diecézních charit v České republice. Osobně jsem pocítoval dva slabé body ve stanovách jednotlivých diecézních charit. První slabou stránkou byla jakási dvojkolejnost v řízení, daná faktem, že zřizovatelem jak diecézní charity, tak farních a oblastních charit je biskupství, potažmo biskup. To je nezpochybnitelné právo, dané jak

právem církevním, tak zákony České republiky. Otázkou však zůstává, jakou míru řídicích kompetencí si zachová zřizovatel a jakou svěří vlastní struktuře charity. Často bývá ředitel diecézní charity odsouzen do role jakéhosi metodického poradce bez možnosti kontroly a účinných změn sobě podřízených jednotek Charity. Nové stanovy tento problém vyřešily tím, že byla dána velká důvěra, ale i svoboda spolu se zodpovědností vedení diecézní charity, totiž řediteli a prezidentovi.

Druhou slabou stránkou moderování charitního díla v diecézi je fakt, že Diecézní charita a složky jí podřízené nejsou jediným projevem diakonické činnosti církve v diecézi. Jak naložit s těmi charitami, které nemají právní subjektivitu? Jak se postavit k dalším organizacím, které konají charitní službu, ale nejsou zřízeny diecézí a jí řízeny, například nejrůznější občanská sdružení? Jak může zasahovat biskup a jeho úřad do činnosti charit, když je v omezené pozici zřizovatele? Tyto a podobné problémy jsme ošetřili dokumentem, který je nazván „Kodex biskupa litoměřického o ustavení, poslání, organizačním členění a řízení charit litoměřické diecéze“. Pokud je mi známo, je to v církvi v České republice naprosto ojedinělý dokument.

Podíváme-li se na charitní dílo v litoměřické diecézi, nezbyvá než být vděčný Pánu Bohu a mnoha dobrým lidem. Při této příležitosti se můžeme ptát: „Jaký význam a jakou úlohu má charita na území litoměřické diecéze?“

Na tomto místě musíme nejprve zmínit, jakou má charita úlohu v církvi vůbec. Pro současné chápání postavení charitní služby v katolické církvi nám mohou pomoci myšlenky dokumentů Druhého vatikánského koncilu, obecné teologické pojmy, množství sociálních encyklik konce 19. století a celého století 20. Velmi důležitým pramenem pochopení významu charity v církvi jsou potom všechny tři encykliky papeže Benedikta XVI.: *Deus Caritas Est*, *Spe Salvi* a *Caritas in Veritate*.

Obsáhnout tematiku charity v církvi v tomto okamžiku není možné. Přesto se pokusím alespoň o pár myšlenek.

První tezí, kterou bych vám chtěl přiblížit, je tvrzení, že charita je integrální částí života církve. Uvádění této pravdy do života je pro mě zároveň základním úkolem, který jsem si předsevzal uskutečnit ve prospěch jak diecéze, tak Charity.

Bohužel je charita v církvi chápána jako jakýsi „stát ve státě“, jako cizí element v církvi. Když církev mluví o charitě, říká „oni“. Když charita mluví o církvi, říká „oni“. Ale ekleziologie, nauka o církvi říká něco jiného. Když mluvíme o církvi, vyjmenováváme tři základní poslání: *liturgii*, čili bohoslužbu, kde se Boží lid obrací k Bohu, *koinónii*, čili společenství, v němž je církev obrazem Božím, když je rodinou s uspořádanými vztahy lásky po vzoru Nejsvětější Trojice, a *diakonii*, čili služebnou dimenzi církve po vzoru Krista, protože „Syn člověka nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za všechny“ (Mt 20, 28).

Charita je konkrétním projevem lásky k bližním, tak jako Bůh projevuje svou lásku k lidem. Charita dává, to co člověk potřebuje k důstojnému životu, tak jak to učinil Bůh: „*Neboť tak Bůh miloval svět, že dal svého jednorozného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.*“ (Jan 3, 16)

Charita dodává hlásání evangelia účinnou sílu, když se řídí slovem autora Jakubova listu: „*Stejně tak je tomu i s vírou: když se neprojevuje skutky, je sama o sobě mrtvá. Ale někdo by mohl říci: ‚Ty máš víru a já mám skutky.‘ Ukaž mi tu svou víru, která je beze skutků! Já ti však ze svých skutků mohu dokázat svou víru.*“ (Jak 2, 17-18) [...] *Jako tělo bez duše je mrtvé, tak i víra beze skutků je mrtvá.* (Jak 2, 26)“

Řezenský biskup Gerhard Müller píše ve své knize „Dogmatika pro studium i pastoraci“ (str. 626): „*Církev nemá patent na Boží vládu a není ani identická s Božím královstvím. Jako viditelné společenství však slouží naplňování Boží vlády, která se prosazuje v dějinách, a to ve stálém očekávání a naději v univerzální dovršení spásné vůle Boží na konci času. Kristus vykonává svůj úřad jako prostředník Boží vlády, protože církev slouží ‚jednotě celého lidstva‘ (LG 1). Církev se podílí na pokroku lidstva v kultuře a humanitě a na budování spravedlivého společenského uspořádání, jež je hodno člověka. Slouží lidem všude tam, kde potřebují duchovní a tělesnou pomoc. I v ‚diakonia‘ je církev takřikajíc neomylná, protože v každém skutku lásky k bližnímu je milován Kristus sám, a naopak v každém nezištném skutku lásky k bližnímu se do světa ‚vtěluje‘ Boží láska k člověku (Mt 25, 31-46; 1 Jan 3, 13-17). Láska k bližnímu je svátostí Boží lásky. Církev chápe, že je zavázána ke ‚vznesenému povolání člověka‘.*“

Encyklika Benedikta XVI. „Deus Caritas Est“ je vlastně z velké části listem pojednávajícím o charitě. Zvláště druhá část tohoto dokumentu pojednává o charitním díle církve. Rád bych nyní přednesl několik vět z pera papeže Benedikta XVI.: *„Duch je také silou, která proměňuje srdce církevní komunity, aby byla ve světě svědkyní lásky Otce, jenž chce ve svém Synu z lidstva učinit jedinou rodinu. Veškerá aktivita církve je výrazem lásky, která usiluje o integrální dobro člověka. Církev usiluje o jeho evangelizaci prostřednictvím slova a svátostí, což bývá v konkrétních historických situacích často hrdinský podnik; usiluje o jeho pokrok v různých oblastech života a lidské aktivity. Lásky je proto službou, kterou církev naplňuje, když ustavičně vychází v ústřety lidem v utrpení a v jejich potřebách, a to i v potřebách materiální povahy.“* (DCE 19)

„Láska k bližnímu zakořeněná v lásce k Bohu je především úlohou pro jednotlivého věřícího, ale je také úlohou pro celou církevní komunitu, a to na všech úrovních od místní komunity po partikulární církve až k univerzální církvi v její globalitě. Církev musí uplatňovat lásku také jako komunita. Důsledkem toho je, že láska potřebuje také organizaci jakožto předpoklad uspořádané komunitní služby. Vědomí o tomto úkolu hrálo v církvi významnou roli již od jejích počátků: ‚Všichni, kteří přijali víru, drželi pevně pohromadě a měli všechno společné. Prodávali všechn svůj majetek a dělili ho mezi všechny, jak kdo potřeboval‘ (Sk 2, 44-45). Lukáš právě toto vypravuje v souvislosti s určitým druhem definice církve, mezi jejíž konstitutivní prvky řadí setrvávání v ‚učení apoštolů‘, ve ‚společenství‘ koinónia, v ‚lámání chleba‘ a v ‚modlitbě‘ (srov. Sk 2, 42). [...] Společenství [...] spočívá v tom, že věřící mají všechno společné a že u nich nepanuje rozdíl mezi bohatými a chudými (srov. také Sk 4, 32-37)“ (DCE 20)

Z výše citovaných textů – a mohli bychom jich prezentovat mnohem více – vyplývá, že účinná láska je konstitutivním prvkem církve. Je jednak účinným hlásáním evangelia, neboť praxí potvrzuje Ježíšova slova, je starostí o společenství, protože se stará o jeho členy a jako napodobení Boží lásky k člověku je zpřítomněním Boha ve světě.

Jako zásadní úkol jak všech charitních organizací v litoměřické diecézi, tak místní církve samé, považují tedy osvojení si společné identity, onoho „my“ charity v církvi a církve projevující se charitou, praktickou láskou k bližnímu. Ze strany Charity je zde velký úkol vysvětlovat, že to co Charita dělá, je činnost nejen pro církve a v církvi, ale činnost církve. To s sebou nese další nároky: jednat skutečně jménem

místní křesťanské komunity a usilovat o to, aby činnost charit i jejich všech pracovníků nebyla jen sociální či zdravotnickou prací, ani jen altruismem a projevem humanismu, ale aby skutečně šlo o výraz života církve. Je nasnadě, že v organizaci, kde nepůsobí jen katoličtí křesťané, nebude jednoduché zajistit plnou identifikaci s posláním Charity v této její církevní dimenzi. Nutnou podmínkou je alespoň lojalita zaměstnanců k zaměstnavateli a respektování poslání Charity. Charita bez této ekleziální dimenze by totiž byla jen jednou z „charit“, hezkým gestem dobroty člověka případně jeho dojetí nad osudy druhých, nikoli však účinnou láskou křesťanské komunity.

Jako určitý podnět do budoucna vidím skutečnost přítomnosti hrobu svaté Zdislavy v naší diecézi a tím i povinnost uvádět v život její odkaz. Svátá Zdislava je patronkou naší diecéze. Zásahu na popularizaci jejího života má kromě mnoha výtečných prací také kniha Aleny Vrbové „V erbu lvíce“ a podle této literární předlohy natočený film. V tomto díle se však zplošťuje dílo svaté Zdislavy na pouhé léčitelství schopnosti. Podle legend uzdravovala a dokonce křísila mrtvé. To však nebylo jejím hlavním posláním, jen jakýmsi doprovodným jevem, jakkoli zázračným. Jejím posláním, stejně jako posláním dalších velkých postav svatých žen středověku, jako svaté Anežky či Alžběty Durynské, či svaté Hedviky bylo ukázat zmírňováním utrpení ubohých blízkost Boží a zájem Boží o osud každého člověka. Svátá Zdislava je tak pro nás nejen patronkou diecéze a patronkou rodin, ale také patronkou charitního díla. Měli bychom si této patronky více vážit a do její přímluvy a pomoci svěřovat charitní dílo naší diecéze.

Zajímavé je, že Zdislava z Lemberka byla pochována v Jablonném v kostele sv. Vavřince. Svatý Vavřinec byl výraznou postavou římské církve 3. století. Jemu je připisován výrok, že chudí jsou pokladem církve. Papež Benedikt nám staví jeho příklad před oči v encyklice „Deus Caritas est“ a končí slovy: „*Vavřinec zůstal v paměti církve zapísán jako velký představitel církevní charity*“. (DCE 23). – Jablonné v Podještědí nám tak dává dvojí podnět pro charitní dílo diecéze.

Často bývá tématem diskusí v charitách, co by se vlastně mělo dělat. Charita v litoměřické diecézi je úspěšná organizace, na kterou můžeme být všichni právem hrdí. Pokud se zamyslíme nad činnostmi, které vykonává, zjišťujeme, že jediným kritériem plánování bývá často dostupnost materiálních a personálních kapacit pro tu kterou činnost. S neustálým omezováním finančních prostředků se činnost charity stává stále obtížnější. Rád bych řekl, že případné uzavření někte-

rých projektů není žádná ostuda. Ostudou by bylo sedět doma za pecí a nic nedělat. Avšak to, že se určitý projekt stane v určité době neuskutečnitelným, je projev života a v nejlepšího slova smyslu „Boží vůle“. Chtěl bych nás tedy povzbudit, abychom se nebáli opouštět to, co je neuskutečnitelné, a když se rozhodujeme pro něco nového, tak nebrat všechno. Naším úkolem není spasit svět. My jen na díle spásy vypomáháme.

Na závěr svého vystoupení bych chtěl jménem svým stejně jako jménem pana biskupa Mons. Jana Baxanta ze srdce poděkovat všem, kteří se angažovali a angažují v díle charity v litoměřické diecézi. Chci poděkovat všem, od paní ředitelky Kavkové, která má můj velký obdiv, a která má velmi dobré jméno u nás v diecézi i v zahraničí, a pana kanovníka Józefa Szeligy, prezidenta DCH Litoměřice, až po posledního dobrovolníka. Opravdu všem a každému zvlášť. Bez vás by byla charita jen prázdným slovem. S vámi je hřejivou skutečností. Děkuji za přízeň všem dárcům a sponzorům charity, z domova i ze zahraničí. Děkuji orgánům státní správy a samosprávy, především obcím a městům. Děkuji Charitě Česká republika a jejímu prezidentovi Mons. Pavlu Posádovi, především za to, že je dnes zde mezi námi.

A budoucnost? Ta je velkou neznámou, ale také dobrodružstvím, které na nás čeká. Papež Benedikt k tomu říká: *„Lásky – caritas – bude vždy potřeba, a to i v té nejspravedlivější společnosti. Neexistuje žádné spravedlivé státní uspořádání, jemuž by se podařilo to, aby služba lásky byla zbytečná. Ten, kdo se chce zbavit lásky, směřuje k tomu, že se zbaví člověka jakožto člověka. Vždy bude existovat utrpení, které volá po útěše a pomoci. Vždy bude existovat osamocení. Vždy se budou vyskytovat také situace materiálního nedostatku, v nichž je nezbytná pomoc jako výraz konkrétní lásky k bližnímu.“* (DCE 28b) Nemusíme se tedy bát, že by Charita byla někdy bez práce...

Děkuji za pozornost!

P. Stanislav Příbyl, generální vikář